

เส้นทางความเหลื่อมล้ำ
ของชาวเลชุมชนหาดราไวย์
จังหวัดภูเก็ต
ศรินันต์ สุวรรณโมลี

Inequality Pathway of Rawai Sea Gypsies
in Phuket Province
Sirinon Suwanmolee

658/1 ซอยตรงข้ามประชาธิปไตย 37
ถนนประชาธิปไตย เขตราชบุรี
กรุงเทพมหานคร 10140

E-mail: non196@gmail.com

658/1 Soi Pracha Uthit 37

Khet Rat Burana Bangkok 10140, Thailand

E-mail: non196@gmail.com

บทคัดย่อ

เป้าหมายของงานเขียนชิ้นนี้ สนใจที่จะวิเคราะห์สภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาวเลหาดราไวย์ เพื่อชวนให้สังคมมองประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำ/ไม่เป็นธรรมแล้วร่วมกันสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ผ่านการนำเสนอความรู้และเครื่องมือในการนำไปสู่ความเป็นธรรมจากโครงสร้างปัญหาของกรณีศึกษาของชุมชนชาวเลหาดราไวย์ ซึ่งเป็นกลุ่มชนเผ่าในแถบชายฝั่งอันดามันที่มีรูปแบบสังคมตามแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นแบบหาอยู่หากิน ชาวเลชุมชนนี้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนว่าเคยอยู่อาศัยบนผืนดินแห่งนี้นี้นานมาแล้วกว่า 7 รุ่น แต่กรรมสิทธิ์ที่ดินในการอยู่อาศัย ทำมาหากินและประกอบพิธีกรรมกลับถูกอ้างสิทธิ์ด้วยเอกสารการครอบครองที่ดินจากคู่ตรงข้ามที่เป็นเอกชน เช่นเดียวกับชาวเลชุมชนอื่น ๆ ที่กำลังใช้ชีวิตกันอยู่ภายใต้ความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและการทำมาหากิน เนื่องจากความไม่เป็นธรรมที่มีรากเหง้ามาจากความเหลื่อมล้ำสอง

ประการแรก คือ ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ การอพยพโยกย้าย การอยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีความห่างไกลจากการพัฒนามากกว่า ความเหลื่อมล้ำ 3 ประการที่ตามมาจึงเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเมืองและความรู้ ซึ่งสุดท้ายนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จาก การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งสร้างพื้นที่ทับซ้อน กีดกันการเข้าถึงทรัพยากร พร้อมกับกระแสเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่เน้นการแข่งขันและสะสมทุน ยิ่งกีดกันชาวเล ไม่มีอำนาจและทักษะในการต่อรอง ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการแย่งชิงที่ดินและการขายผลิตผลสู่ตลาด เพราะชาวเลยืนยันว่าวิถีชีวิตของพวกเขาไม่ใช่ระบบของการแข่งขัน วิถีของเขาคือ การหากินหาอยู่ ไม่สะสม ไม่มีครอบครองและไม่อ้างกรรมสิทธิ์ โลกาวัดตันที่สร้างเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจึงกดดันให้พวกเขาต้องจำยอมต่อระบบที่ตัวเองไม่สามารถกำหนดกติกา การยับยั้งไม่ให้สังคมไปถึงจุดที่เกิดความรุนแรง จึงต้องวิเคราะห์ปัจจัยของความขัดแย้งที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงได้ เนื่องจากความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสิ่งที่จะนำสังคมไปสู่การเปลี่ยนแปลง การยับยั้งความขัดแย้งเชิงโครงสร้างจึงต้องแก้ไขโครงสร้างโดยสร้างพื้นที่ของความเท่าเทียมคือ “เขตคุ้มครองวัฒนธรรม” ให้เกิดพื้นที่ของการจัดสรรผลประโยชน์โดยไม่เกิดการเสียเปรียบ เป็นพื้นที่ของการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม เป็นพื้นที่ดำรงอยู่ของวัฒนธรรมย่อย ที่อยู่ร่วมกับความทันสมัยและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

Abstract

The purpose of this article is to investigate the inequality of Rawai sea gypsies in Phuket Province. I expect to induce the people concern about the inequality of marginal people, which will lead to. Understanding of marginalization, knowledge as well as the tool to reduce the inequality, and bring in appropriate solutions for fairness. The Rawai sea gypsies's community is apparently a food - gathering society with a belief in cultural ecology. Their ways of life rely on fisheries along Andaman coastal areas on the basis of "No sea for food, No land to live". As the sea and the islands have now been established as a marine protected area by the natural conservation's law, their conventional ways of life are challenged due to the food insecurity problem. Despite the loose settlement of their ancestors, the sea gypsies are struggling for housing and land ownership. The root of these problems are caused by cultural and spatial inequalities since the sea gypsies are sea wandderers. They gather their food for a living on a daily basis and do not necessarily want to settle down permanently in the form of township. This ideology causes three aspects of inequality, namely social inequality, political inequality and knowledge inequality, which have induced constant inequality economic and resource consumption.

The natural conservation zoning deprive sea gypsies out of the arable land and resources. Moreover their Ancestors area are deprived by capital accumulating of the incoming investors. The sea gypsies who didn't have negotiating skills and bargaining power are pushed to become a loser of the competitive word of liberalism marketing society. Since the sea gypsies likelihood of food-gathering society does not exist on competitions mechanism, the ownership possession and the asset accumulation are not their way of life. Thus, the capitalism is not their determining rules. At the same time, globalization movement has also increased the economic inequality. As a result, these disadvantages have driven the sea gypsies to unavoidably surrender to capitalism. Thus, the key message to protect sea gypsies is "the means to inhibit violence", which may be caused by the conflict. The conflict should be controlled it escalates to violence. Such structural conflicts must be averted by adjusting the structural equality such as establishing culture permitted area. This special area might be allocated as a resource for sea gypsies according to their way of life. The resource allocation equality exists on permitted area of sub-culture rule who want to live without exploitation, and who want to coexist with the modernizations and the information

technology of the globalization.

Keyword: Inequality, Rawai sea, Phuket province

บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนารอบคิดและความเข้าใจต่อความเป็นธรรมระหว่างสหสาขาวิชา ซึ่งสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป้าหมายของงานชิ้นนี้คือการวิเคราะห์สภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาวเลหาดราไวย์เพื่อชี้ชวนให้สังคมมองประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมแล้วร่วมกันสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย พร้อมกับนำเสนอความรู้และเครื่องมือในการนำไปสู่ความเป็นธรรมจากโครงสร้างปัญหาของกรณีศึกษา

ผู้เขียนมีโอกาสดำเนินงานกับเครือข่ายชาวเลอันดามันได้เลือกชุมชนชาวเลบ้านหาดราไวย์ อำเภอมะขาม จังหวัดภูเก็ต มาเป็นกรณีศึกษาของการอธิบายความไม่เป็นธรรมในมิติของสิทธิชุมชนที่เกิดขึ้นกับคนชายขอบในกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะชุมชนชาวเลบ้านหาดราไวย์กำลังถูกคุกคามอย่างหนักจากการถูกแย่งชิงที่ดินการลดรอนสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและการกลืนวัฒนธรรม (Cultural Assimilate) ยุทธศาสตร์ของการแก้ไขปัญหาของชุมชนนี้จึงมีทั้งการใช้อำนาจแข็ง (Hard Power) ที่อาศัยพลังความชอบธรรมทางการเมือง (Josep, 2004) ในการต่อสู้ดำเนินคดีฟ้องศาลตามหลักฐานและสิทธิที่พึงมีควบคู่ไปกับการใช้อำนาจนุ่ม (Soft Power) ที่เป็นการใช้พลังทางวัฒนธรรมในการปกป้องชุมชนโดยอาศัยความชอบธรรมทางวัฒนธรรมจาก

มติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน 2553 เรื่องการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรม
ชาวเล

การอธิบายความไม่เป็นธรรมและการเคลื่อนไหวทาง
สังคมจึงนำทฤษฎีโครงสร้างและทฤษฎีความขัดแย้งวิเคราะห์
ผลที่มาจากวงจรความเหลื่อมล้ำสู่ความไม่เป็นธรรม การศึกษา
ข้อมูลทางเชิงประวัติศาสตร์ในการพิสูจน์หลักฐานการตั้งถิ่นฐาน
การใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อยืนยันสิทธิในการดำรงชีวิตและการ
ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชน การทำงานเชิง
รุกทางนิติศาสตร์ด้วยในการพิสูจน์หลักฐานการครอบครองที่ดิน
ที่ชาวเลอยู่อาศัย การฟ้องคดีแพ่งในการบุกรุกทางน้ำสาธารณะ
และพื้นที่สาธารณะที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันในการจัดเรือ
จัดการอุปกรณ์ทำประมง และการฟ้องคดีอาญาจากการข่มขู่-
ทำร้ายร่างกายชาวบ้านของคู่ขัดแย้งกับชาวบ้านในชุมชน

บทความนี้จึงแบ่งเนื้อหาเป็น 6 ส่วน ดังนี้ 1) บริบทของ
ชุมชนตามแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์อันเป็น
หลักฐานที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิใน
การอยู่อาศัย 2) สภาพปัญหาที่ดินของชุมชน กระแสของสังคม
ที่ก่อให้เกิดการคุกคามทางวัฒนธรรม 3) วงจรความเหลื่อมล้ำ
จากแนวคิดกรอบการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำของ ISSC, IDS
and UNESCO (2016) โครงสร้าง-ผู้กระทำการของการเลือก
ปฏิบัติสู่ความไม่เป็นธรรมในสังคมปัจจุบัน และ 4) การปกป้อง
และการตอบโต้ แนวคิดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษจะสร้างความ
มั่นคง ด้านที่อยู่อาศัย พื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ
ของชุมชนและการทำมาหากินในระยะยาวได้อย่างไร แนวคิด
นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) จะมี
ส่วนในการตอบโต้กับการคุกคามของการแย่งชิงที่ดินไปจากคน

ชายขอบอย่างชาวเลได้อย่างไร 5) บทวิเคราะห์ ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งอธิบายการแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างเอกชนกับชาวเลที่ดำเนินอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนิยมและ 6) บทสรุปและข้อเสนอแนะ ภาพรวมของปัญหาและข้อเสนอว่างานวิจัยแบบใดที่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้

หลักฐานและบริบทชุมชนตามแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

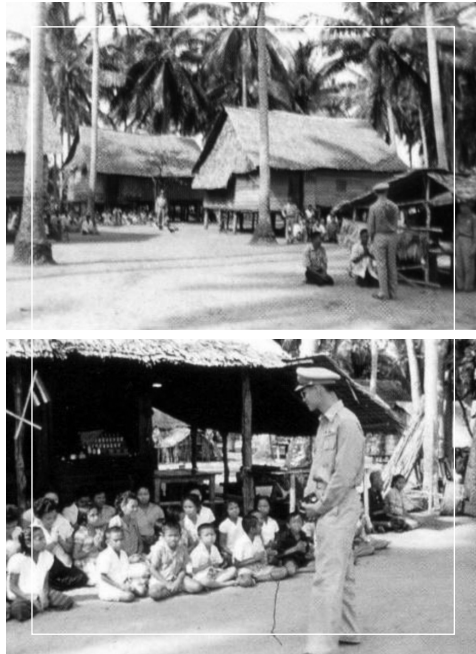
1. หลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ชุมชนชาวเลบ้านหาดราไวย์ เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยชาวเล 3 ชนเผ่า คือ มอแกน มอแกน และอุรักลาไวย์ แต่ละกลุ่มมีการดำรงชีวิตและมีพิธีกรรมทางความเชื่อที่เชื่อมโยงกับการหากินในท้องทะเล เช่น พิธีลอยเรือและพิธีนอนหาด ก่อนที่จะถูกขับไล่และถูกกล่าวหาว่า “ชาวเลเป็นผู้บุกรุก” ชาวเลมีร่องรอยประวัติศาสตร์ของการดำรงชีวิตที่ยืนยันได้ว่า “ชาวเลคือผู้บุกเบิก” เพราะมีการหากินอยู่ในแถบชายฝั่งอันดามันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และในทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมรูปแบบสังคมของชาวเลก็เป็น “สังคมหาอยู่หากิน” มีการยังชีพง่าย ๆ สมาชิกรวมตัวกันใกล้กับทรัพยากรและไม่ถือครองสิทธิ์-เขตในการใช้ที่ดินใช้ชีวิตตามเงื่อนไขฤดูกาล ให้ความสำคัญกับการเก็บหาอาหาร จากธรรมชาติแบบไม่สะสม มีการเคลื่อนย้ายตัวเองไปตามแหล่งอาหารตามฤดูกาล มีการจัดระเบียบสังคมโดยการตัดสินใจของคนที่มีความชำนาญพิเศษในการทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, 2558)

ชาวบ้านในชุมชนทำข้อมูลสหภาพตระกูลย้อนหลังพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่อยู่อาศัยที่นี่กันมาแล้วถึง 7 ชั่วคน หลัก

ฐานชั้นสำคัญของการตั้งชุมชนคือ หลุมฝังศพโบราณที่ขุดพบ โครงกระดูกของมนุษย์ 2 คนและหอยสวงามตามพิธีกรรม กรม สอบสวนคดีพิเศษ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และกรมศิลปากรซึ่ง เป็นผู้ขุดค้นหลักฐานในปี พ.ศ.2556 ได้ยืนยันผลการวิเคราะห์ ว่า ศพในหลุมฝังศพนี้มีระยะเวลาการฝังไม่น้อยกว่า 60 ปี ดีเอ็นเอของกระดูกกับบุคคลในชุมชนเชื่อมโยงกับดีเอ็นเอของ บุคคลในชุมชนในลักษณะเครือญาติ ซึ่งเป็นหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่า ศพนี้เป็นศพชาวเล สิ่งที่ชาวเลได้บอกกล่าวถึงประเพณีดังกล่าว เป็นความจริงว่า บุคคลที่เสียชีวิตเป็นชาวเล (กรมสอบสวนคดี พิเศษ, 2557)

ส่วนหลักฐานที่เป็นเอกสารของทางราชการยังพบว่า มี หลักฐานทะเบียนบ้านของชาวเลที่ระบุปีเกิดในปี พ.ศ.2445 มีบัตร ประชาชนปี พ.ศ.2477 มีทะเบียนนักเรียนที่เป็นชาวเลเข้าศึกษา ในโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ซึ่งสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2456 และยังมีภาพถ่ายทางอากาศในปี พ.ศ.2493 ที่ปรากฏร่องรอยของ เช่น การทำนา การปลูกมะพร้าว ในพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน และ ยังมีบันทึกประวัติศาสตร์ชั้นที่สำคัญที่สุดคือ หนังสือประมวล พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พุทธศักราช 2489-2510 และภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จประพาสจังหวัดภูเก็ต ทรงเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านชาวเลที่บ้าน หาดราไวย์และทอดพระเนตรการซ่อมเรือหาปลาในวันอังคารที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2502

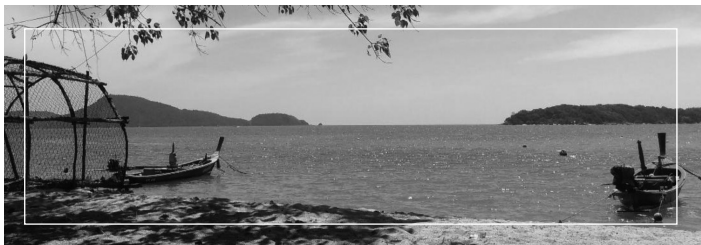

ภาพที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเยี่ยม
ราษฎรหมู่บ้านชาวเลที่บ้านหาดราไวย์
(ภาพจากหอภาพยนตร์ส่วนพระองค์)

2. บริบทการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน

หาดราไวย์เป็นอ่าวที่ใช้จอดเรือหลบคลื่นลมได้ดี บนฝั่งมีลำห้วย มีแหล่งน้ำจืด มีที่ราบซึ่งใช้ปลูกข้าวได้ ชาวเลบอกว่าที่นี่เคยอุดมสมบูรณ์ มีกระเจง มีเสื่อปลา มีลิงป่า และมีพื้นที่ให้ปลูกข้าวไร่ แต่ปัจจุบันพื้นที่ทั้งหมดได้เปลี่ยนไป ที่อยู่อาศัยและพื้นที่หากินถูกจำกัดด้วยปัญหากรรมสิทธิ์ที่ทับซ้อน ชายหาดที่เคยใช้ถักลอบดักปลา ใช้ซ่อมแซมอุปกรณ์ทำประมง สถานที่ที่เคยยกเรือขึ้นคานเอามาตากหมันชั้นยากี่มีพื้นที่แคบลงเพราะ

ถูกเอกชนสร้างกำแพงกันคลื่น ส่วนทะเลหน้าหาดนั้นชาวเลยังสามารถตั้งแคร่แหหอยไว้ให้อ่อนตัวเพื่อเอามาสานทำลอบดักปลา ดังภาพที่ 2 ซึ่งเมื่อถึงหน้ามรสุมชาวเลที่ออกเรือไม่ได้ก็จะเปลี่ยนมาหาหอย ปู ปลิงทะเลและหมึกสายตามกองหินหน้าหาด (สถาบันวิจัยสังคม, 2559)

ภาพที่ 2 พื้นที่หน้าหาดที่ใช้ในการทำประมงและลอบดักปลา

(ภาพประกอบจากผู้เขียน)

ส่วนพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนนั้น สุสานของเด็กทารกจะถูกตั้งอยู่ไกลออกไปจากหมู่บ้าน สุสานของผู้ใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้กับชุมชน สำหรับพิธีกรรมนั้น แต่ก่อนชุมชนหาดราไวย์จะตั้งศาลชั่วคราวที่เรียกว่า “บาลย” หรือ “หลาโตะ” ที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองหลาโตนไว้เป็นที่ตั้งของเซ่นไหว้ในพิธีลอยเรือ ในเดือน 6 และเดือน 11 เสร็จแล้วก็จะปล่อยให้พัดไป เมื่อจะทำพิธีกรรมอีกในปีใหม่ก็จะสร้างศาลใหม่อีกรอบ ปัจจุบันชาวบ้านได้มาสร้างศาลบาลยถาวร ดังภาพที่ 3 เพื่อยืนยันการใช้ประโยชน์ของพื้นที่พิธีกรรมหลังจากที่ถูกบริษัทเอกชนปิดกั้นการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่

ภาพที่ 3 พื้นที่ศาลและภาพถ่ายทางอากาศในปี 2519
 ที่แสดงขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีต
 (ภาพประกอบจากผู้เขียน)

สภาพปัญหาที่ดินของชุมชน

จากรูปแบบสังคมหาอยู่หากินที่เคลื่อนย้ายตัวเองไปยังแหล่งต่าง ๆ ตามฤดูกาลที่มีทรัพยากร ชาวเลในอดีตจึงใช้ที่ดินเป็นเพียงสร้างที่พักอาศัย ไม่ได้จับจองและกำหนดขอบเขตที่ทำกินเหมือนสังคมผลิตอาหาร ฉะนั้นเมื่อมีการกำหนดขอบเขตในการครอบครองและการใช้ประโยชน์อย่างในปัจจุบัน การเดินเรือโยกย้ายไปจับสัตว์ตามแหล่งต่าง ๆ ก็ทำได้ยากขึ้น เพราะทุก ๆ ที่

ต่างมีเจ้าของ ห้ามรุกราล้ำจอดเรือในพื้นที่ครอบครอง รวมถึงห้ามจับสัตว์น้ำในเขตอุทยาน การหาอยู่หากินที่ยากขึ้น จึงไม่ได้มาจากปัจจัยทางธรรมชาติอย่างเดียว กฎหมายการอนุรักษ์ที่ห้ามหาปลา ห้ามเก็บหอยในเขตอนุรักษ์ของกรมอุทยาน กฎหมายห้ามหาปลาในฤดูวางไข่ ก็ทำให้ชาวเลที่เดิมสามารถออกเรือเคลื่อนย้ายไปยังเกาะต่าง ๆ ได้ทุกเดือน ต้องจอดเรือทิ้งไว้และเก็บหอยแทนในช่วงที่มีมรสุม ชาวเลรุ่นใหม่จึงหาทางออกด้วยการปรับตัวไปทำอาชีพอื่นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกระโดดของวัฒนธรรม ที่กล่าวมา ยิ่งทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวเลยิ่งเปราะบางลง เมื่อคนรุ่นใหม่ต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาของส่วนกลางและต้องใช้ภาษาอื่นในการสื่อสารกับคนกลุ่มอื่น โอกาสที่ชาวเลรุ่นใหม่จะสืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นก่อนจึงลดน้อยลง

แม้จะต้องการปกป้องวิถีชีวิตอยู่บนผืนดิน การคุกคามของบริษัทเอกชนที่อ้างสิทธิในการครอบครองที่ดิน ก็ยังขับไล่ชาวเลจนแทบไม่มีที่ให้อยู่ เนื่องจากวิถีชีวิตในอดีตของชาวเลนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ชำยังห่วงใยทั้งความรู้และอำนาจทางการเมืองในการจัดการ เมื่อมี “การจัดรูปที่ดิน” ที่ใช้โฉนดเป็นหลักฐานแสดงขอบเขตและสิทธิความเป็นเจ้าของผืนดินเกิดขึ้นมา ชาวเลซึ่งไม่ได้คิดจะครอบครองก็ไม่ได้ไปร้องขอเอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดินตามกฎหมาย กลายเป็นความแตกต่างของวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนหาดราไวย์ต้องเป็นผู้ถูกระทำเรื่อยมา

เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 มีการออกเอกสารสิทธิโฉนดที่ดินแปลงหนึ่ง โดยอาศัยหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ซึ่งได้แจ้งครอบครองไว้เมื่อปี พ.ศ.2498 สภาพที่ดินเป็นสวน ได้มาโดยซื้อเมื่อปีพ.ศ. 2477 (21 ปีก่อนแจ้งการครอบครอง)

โดยชาวเลเล่าว่าผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นเป็นผู้ถือสิทธิ์ครองที่ดินแทนชาวเล กระทั่งเมื่อที่ดินถูกเปลี่ยนมือในเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2514 มีการนำที่ดินแปลงหนึ่งมาออกเอกสารสิทธิ์โฉนด แล้วมอบที่ดินให้บุตรชาย ซึ่งในปี พ.ศ.2536 เจ้าของที่ดินคนดังกล่าวก็เอาโฉนดไปจำนองกับธนาคารและผิดสัญญาชำระเงิน ทำให้ดินโดนยึด-ขายทอดตลาด ท้ายสุดที่ดินตกไปอยู่ในมือของผู้ครอบครองรายที่ 3 ซึ่งเป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องขับไล่ชาวเล

การคุกคามจากเอกชน การขับไล่ชาวเลจากที่ดินที่บรรพบุรุษทวีความรุนแรงมากขึ้น ในปี พ.ศ.2539 ผู้อ้างสิทธิ์ในโฉนดที่ดินได้ออกคำสั่งห้ามมิให้ชาวบ้านสร้างบ้านเรือนเพิ่มและห้ามเทศบาลเข้าไปพัฒนาสาธารณูปโภคเพราะอ้างว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล หลังจากนั้นเมื่อมูลค่าของที่ดินเพิ่มขึ้นตามการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ชาวเลที่เคยอาศัยกระจายอยู่ในบริเวณหาดราไวย์ก็ถูกบีบขับให้ต้องมาอาศัยรวมกันอย่างแออัด ในหมู่บ้านซึ่งมีพื้นที่เพียง 19 ไร่ ดังภาพที่ 4 มีประชากรอาศัยอยู่ร่วมกันกว่า 2,000 คน และมีบ้านเรือนประมาณ 244 หลังคาเรือน โดยพื้นที่รอบชุมชนก็ถูกบริษัทเอกชนทำกำแพงกันทางน้ำไหล ทำให้เกิดน้ำเน่าเสียท่วมขัง มีการถมบ่อน้ำดินที่ชาวบ้านใช้อุปโภคในชุมชน มีการทำกำแพงกันคลื่นกันชายหาดซึ่งเป็นที่จอดเรือและที่จัดการเครื่องมือทำประมง

ภาพที่ 4 ภาพถ่ายทางอากาศในปี 2548 แสดงขอบเขต
ของการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนราไวย์
(ภาพประกอบจากผู้เขียน)

กระทั่งคลื่นสึนามิพัดเข้าชายฝั่งในปี พ.ศ.2547 แม้คนในหมู่บ้านจะไม่มีใครเสียชีวิต แต่ทรัพย์สิน บ้านเรือน เรือ และอุปกรณ์ทำมาหากินเสียหาย หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ชาวเลจึงได้ปรากฏตัวบนพื้นที่สาธารณะและเริ่มมีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาของชุมชน (นันทกา เครืออินทร์, 2551) และตั้งแต่ปี พ.ศ.2548-2559 ตลอดสิบกว่าปีที่ผ่านมา เอกชนผู้อ้างสิทธิ์ยังคงพยายามนำก้อนหินขนาดใหญ่มาปิดเส้นทางชายหาดที่ชาวเลใช้เข้าออกไปยังที่จอดเรือและพื้นที่ประกอบพิธีกรรมอีกหลายครั้ง ควบคู่ไปกับการฟ้องขับไล่ชาวเลทีละรายสองรายอย่างต่อเนื่อง

ความคุกคามที่ต่อเนื่อง 1 ปี มีการใช้ความรุนแรงสูงสุดในเดือนมกราคม พ.ศ.2559 ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังตารางที่ 1 คือ หลังจากศาลบรรพบุรุษของชุมชนถูกรื้อได้รับความเสียหายในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2558 บริษัทเอกชนก็เข้ามาปิดเส้นทางดังกล่าวเพื่อพัฒนาที่ดินอย่างต่อเนื่อง คือ ในเดือน

พฤษภาคม 2558, เดือนมิถุนายน 2558, เดือนธันวาคม 2558 และการปิดถนนในครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 27-28 มกราคม พ.ศ. 2559 การปะทะกันครั้งใหญ่ก็เกิดขึ้น เหตุการณ์นั้นมีชาวเลได้รับบาดเจ็บถึง 34 ราย เครื่องมือประมงได้รับความเสียหาย แต่การคุกคามก็ยังคงยืดเยื้อต่อไปจนมีการปิดกั้นเส้นทางครั้งที่ 5 ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2559 ซึ่งมีการปะทะกันอีกครั้งจนทหารและเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเข้ามาระงับเหตุ จากนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็เข้ามาให้ความสนใจมากขึ้น

ตารางที่ 1 Timeline การคุกคามของเอกชนและการเคลื่อนไหวทางสังคมของราไวในปี 2558-2559

การคุกคาม-การทำลายทรัพย์สิน-การทำร้ายร่างกาย	26 เมษายน 2558	ศาลบรรพบุรุษและบ้านเรือนโดนรื้อ 3 หลัง
	12 พฤษภาคม 2558	ถูกปิดเส้นทางครั้งที่ 1 ชายฉกรรจ์ ช่มชู้ ก่อดันออกจากที่ดิน
	15 พฤษภาคม 2558	ชาวเลราไว 200 คนยื่นหนังสือร้องทุกข์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต
	20 มิถุนายน 2558	ถูกปิดเส้นทางครั้งที่ 2 มีการยิงปืนขึ้นฟ้า
	18 ธันวาคม 2558	ถูกปิดเส้นทางครั้งที่ 3 แต่ชาวบ้านมาช่วยกันเปิดทาง
	27 มกราคม 2559	ถูกปิดเส้นทางครั้งที่ 4 ชายฉกรรจ์ปะทะกับชาวเล มีชาวเลบาดเจ็บจาก

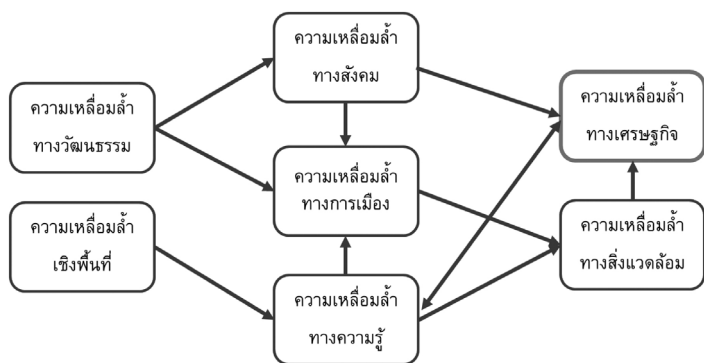
	การถูกทุบตีถึง 34 คน
26 กุมภาพันธ์ 2559	DSI กสม. ดำรวจงูเกิด ประชุมชี้แจง ข้อมูลเรื่องข้อพิพาทที่ดินหาดราไวย์ DSI พบความผิดปกติในการออก เอกสารสิทธิ์
4 มีนาคม 2559	คนงานของฝ่ายเอกชนยังคงปักหลักใน พื้นที่ ทหารและตำรวจจำนวนมาก มารักษาความสงบเพราะกลัวว่าจะเกิด เหตุปะทะกัน
26 เมษายน 2559	ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 41 รับ ฟังข้อเท็จจริงจากชาวเลที่ศาลากลาง จังหวัดภูเก็ต
10 พฤษภาคม 2559	ศาลพิพากษาให้ชาวเลรายไวย์ 2 ราย ที่ไม่สามารถนำผลการพิสูจน์หลักฐาน การตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษย้ายออก จากชุมชน
22 พฤษภาคม 2559	ชุมชนเกิดน้ำท่วมสูงเกือบถึงหัวเข่าใน ฤดูฝน เนื่องจากเส้นทางสาธารณะถูก ปิด คลองที่เคยระบายน้ำออกสู่ทะเล ถูกดินถมทับ
25 พฤษภาคม 2559	ถูกเปิดเส้นทางครั้งที่ 5 มีการปะทะ กัน จากการที่คนงานพร้อมเครื่องจักร เข้ามาปรับพื้นที่ในพื้นที่พิพาทและปิด เส้นทางหลักของชุมชน จนเจ้าหน้าที่ ฝ่ายความมั่นคงต้องเข้ามาระงับเหตุ

การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2 กรกฎาคม 2559	สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 5 สาขา ภูเก็ตมีคำสั่งให้เอกชนรื้อกำแพงกัน คลื่นที่เอกชนสร้างรุกล้ำพื้นที่ชายหาด
	11 กรกฎาคม 2559	สพข. มีข้อเสนอในการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็งกรณี กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ในการสร้าง โอกาสที่เท่าเทียมเป็นเวลา 1 ปี
	21 ตุลาคม 2559	ชาวบ้านราไวย์ที่แพคดี และถูกตัดสิน ให้ทั้งสองรายต้องถูกรื้อถอนบ้านและ ย้ายออก จากการพิพากษาเมื่อเดือน พฤษภาคม ขอให้ชะลอการรื้อถอนบ้าน และย้ายออกไปก่อน
	15 พฤศจิกายน 2559	สพข.เร่งรัดการขับเคลื่อนมติคณะ รัฐมนตรีว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน 2553

วงจรของความเหลื่อมล้ำ

จากบริบทและปัญหาที่ดินของชุมชนที่เกริ่นนำมา ผู้เขียนจะขอขยายภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นโดยยืมคำศัพท์ของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลมาใช้อธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำตามกรอบการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำจากรายงานของ ISSC, IDS and UNESCO (2016) ว่าต้นตอของความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติคืออะไร ตามด้วยการพิจารณาว่าอะไรเป็นปัจจัยที่เสริมแรงของความเหลื่อมล้ำ อะไรคือผลกระทบที่ปลายทางของความเหลื่อมล้ำที่ดำเนินอยู่

ตามแนวคิดความเหลื่อมล้ำแนวราบของฟรานเชส (2555) โดยตั้งสมมุติฐานว่า “ความไม่เป็นธรรม มีต้นตอมาจากความเหลื่อมล้ำ” และ “ความเหลื่อมล้ำมิติหนึ่ง ก็จะมีส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำอีกมิติหนึ่งในลักษณะของเส้นทางอิทธิพลอีก” ได้ภาพรวมของเส้นทางอิทธิพลดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 เส้นทางอิทธิพลของความเหลื่อมล้ำของชุมชนชาวเลบ้านหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต
(ภาพประกอบจากผู้เขียน)

ในโครงสร้างนี้ผู้เขียนพบว่าความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติสามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อกันได้ 3 กลุ่ม คือ

1) ปัจจัยตั้งต้น ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ เป็นปัจจัยกลุ่มแรกที่ส่งผลต่อความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยของชาวเลบ้านหาดราไวย์ กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อวิถีคิดและวิธีการจัดการทรัพยากร ที่ทำให้ชาวเลในยุคจตุรบุปผาที่ดิน (ช่วงปี พ.ศ. 2498) ไม่ได้ดินร่นที่จะถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เนื่องจาก

ชาวเลมีการดำรงชีวิตแบบสังคมหาอยู่หากิน ใช้ประโยชน์แบบ ไม่ได้ถือครอง มีค่านิยมในการจัดการทรัพยากรทางไกลจากการ สะสมทรัพยากรสินแบบคนเมือง ชาวเลความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่คือ ทางไกลจากศูนย์กลางของความรู้ อำนาจ ข้อมูลข่าวสารของหน่วย งานรัฐและข้าราชการกลัวคนแปลกหน้าโดยเฉพาะข้าราชการอยู่แล้ว จึงยากที่จะเข้าใจกับความสำคัญของเอกสารและการขึ้นไปสถานที่ราชการ เพื่อยื่นเรื่องขอออกหลักฐานแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) กับทางราชการด้วยตัวเอง

2) ปัจจัยตัวกลาง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองและความเหลื่อมล้ำทางความรู้ ปัจจัยกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยตั้งต้นคือ ขณะที่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ส่งอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางความรู้ จากการทางไกล ข้อมูลข่าวสารและความเข้าใจที่มีต่อการพัฒนากระแสหลัก เมื่อการดำรงชีวิตส่วนหนึ่งของชาวเลต้องมีการเดินทางไปจับสัตว์น้ำ เพื่อหากินในแต่ละฤดูเวียนไปยังหมู่เกาะต่าง ๆ ในยุคที่ฝ่ายปกครองมาสำรวจและแจ้งให้มีการขึ้นทะเบียนราษฎร ชาวเลที่ไม่อยู่บ้านก็กลายเป็นคนที่ตกสำรวจและเป็นคนที่ไม่มีบัตรประชาชน กลายเป็นคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ เข้าไม่ถึงสาธารณสุข เกิดโรคติดต่อ กลายเป็นคนเดือนทั้งด้านสิทธิและการอยู่อาศัย ไร้ความรู้ในการต่อรองด้านต่าง ๆ ไร้สิทธิในการแสดงอำนาจทางการเมืองเพราะเจ้าหน้าที่ไม่ได้ให้ความเชื่อถือ หลายครั้งที่ถูกรื้อทำลายแล้วไปแจ้งความ ตำรวจไม่รับแจ้งความโดยไม่ให้เหตุผล

ปรากฏการณ์นี้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมได้ส่งอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการเมือง แม้ปัจจุบันชาวเลจะไม่มีอุปสรรคในการ

สื่อสาร แต่ความแตกต่างของภาษาทำให้ชาวเลกลายเป็นคนนอกของสังคมกระแสหลัก สภาพความเป็นอยู่ได้ตีตราว่า ชาวเลมีวัฒนธรรมด้อยกว่า ความไม่รู้หนังสือตีตราว่าเป็นคนล้าหลัง การยังชีพแบบหาอยู่หากินตีตราว่าชาวเลมีศีลธรรมที่ด้อยกว่าเพราะไม่มีความขยัน สิ่งที่ถูกกล่าวมานี้ยิ่งลดทอนอำนาจและทำลายความภาคภูมิใจในความมีตัวตนของชาวเลที่จะรวมตัวกันแสดงตนและแสดงอำนาจทางการเมือง

3) ปัจจัยปลายทาง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัจจัยในกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยตัวกลางกล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำทางความรู้และความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อชาวเลยังไม่สามารถใช้ความรู้และอำนาจทางการเมืองเรียกร้องความเป็นธรรมในการอยู่อาศัยและการหากินตามวัฒนธรรมจากภาครัฐ หรือต่อรองกับบริษัทเอกชนที่อ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่ให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาที่อยู่อาศัย การรื้อถอนกำแพงที่กั้นลำคลองสาธารณะและพื้นที่ชายหาดได้ การใช้ชีวิตและการอยู่อาศัยในชุมชนชาวเลบ้านหาดราไวย์จึงอยู่ในสภาพที่สกปรก มีน้ำท่วมขัง ขาดสุขอนามัยและประกอบอาชีพได้อย่างยากลำบากเพราะพื้นที่ชายหาดไม่สามารถเอาเรือทุกลำและอุปกรณ์การประมงทั้งหมดขึ้นมาซ่อมแซมหรือหลบคลื่นในฤดูมรสุม ชาวเลส่วนใหญ่ต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นจากการปั้มน้ำที่ท่วมขังออกจากทางเดินในหมู่บ้านเรือส่วนใหญ่ต้องย้ายไปจอดที่แหลมกาซึ่งอยู่อีกฟากหนึ่งของอ่าว

ต้นทุนของการใช้ชีวิตที่มากขึ้นทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยิ่งมากขึ้น ข้อกำหนดที่ห้ามจับสัตว์น้ำในเขตอุทยานก็ทำให้ชาวเลต้องมีต้นทุนในการออกเรือที่ไกลขึ้น และแม้ชาวเล

จะจับปลาได้แล้วเอามาขายแลกเป็นเงินมาเป็นค่าใช้จ่าย คนที่รับซื้อปลาก็ยังให้ราคาที่ได้รับซื้อปลาจากชาวเลต่ำกว่าคนกลุ่มอื่น เพราะผู้รับซื้อมองว่า ชาวเลหาปลาได้ง่ายกว่าคนอื่น ซึ่งชาวเลก็ต้องขาย เพราะผู้รับซื้อแต่ละเจ้าได้ผูกขาดการรับซื้อปลาจากเรือแต่ละลำเอาไว้อยู่แล้ว ที่แย่ไปกว่านั้นคือแม้ว่าคนเมืองจะนิยมซื้อปลาจากชาวเล คนเมืองก็ไม่นิยมซื้ออาหารที่ประกอบโดยชาวเล เพราะคนซื้อก็ยังมีความคิดจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมว่า ชาวเลอยู่กันอย่างสกปรกอาหารไม่น่าจะสะอาด ชาวเลที่ประกอบอาชีพขายอาหารบอกว่า ลูกค้าส่วนใหญ่จึงเป็นชาวเลด้วยกันหรือคนที่ไม่รู้ว่าเป็นชาวเลมากกว่าคนเมืองภูเก็ต

ซึ่งเมื่อลงรายละเอียดต่อไป โครงสร้างและผู้กระทำการที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมในแต่ละมิติที่พบก็คือ

1. ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม

ความแตกต่างด้านสภาพระหว่างกลุ่มที่สังคมกำหนดจาก เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือองค์ประกอบของความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมของชาวเล โครงสร้างที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิตินี้คือ **โครงสร้างวัฒนธรรมเดียว** ที่ไม่ได้เคารพในความหลากหลายเป็นพหุนิยม (pluralism) จึงไม่ได้จัดสรรอำนาจให้กับคนกลุ่มอื่นในสังคม

ผู้กระทำการในมิตินี้ ประกอบด้วย 1) ตัวชาวเลเอง 2) คนในสังคมและ 3) เอกชนที่เข้ามาทำธุรกิจ ความเหลื่อมล้ำในมิตินี้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการถูกปฏิบัติด้วยความแตกต่าง ถูกกีดกันจากการบริการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลย้อนกลับทำให้ชาวเลไม่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์และคุณค่าของวัฒนธรรมตัวเอง ธนา วสุวานนท์ (2522) กล่าวว่า ชาวเลส่วนมากจะคิดว่าพวกเขาไม่มีความฉลาดเท่าเทียมกับคนในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง สิ่งนี้แสดงถึง

การขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตและมีผลให้พวกเขามีความคิดไปถึงความต้อยต่ำในด้านชาติพันธุ์ของพวกเขาด้วย อคติทางชาติพันธุ์จากการดำเนินชีวิต ส่วนคนเมืองที่อยู่ภายนอกก็เห็นว่าชาวเลทั่วไปยังคงมีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ มีครอบครัวตั้งแต่อายุน้อย ไม่นิยมคุมกำเนิด ขบถ่ายโดยไม่ใช้ส้วม ความยากจนและความขาดแคลนที่มีอยู่แล้วจึงยิ่งรุนแรงพอๆ กับปัญหาคุณภาพชีวิตและสุขอนามัย ฉะนั้นหากจะลดอคติในด้านต่าง ๆ ผู้เขียนคิดว่าควรเริ่มจากตัวชาวเลเองซึ่งเป็นผู้เสียเปรียบและผู้ให้ความช่วยเหลือต้องร่วมกันพัฒนาความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานให้ทุกบ้านมีส่วนร่วม ใช้จัดการบ้านเรือนให้มั่นคง แก้ปัญหาน้ำเน่าท่วมซึ่งด้วยการเปิดทางระบายน้ำเสียออก จัดการชุมชนให้สะอาดก่อน จากนั้นจึงผลิตข้าววัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สามารถเชิดหน้าชูตา เพื่อเชื่อมโยงว่าสังคมของชาวเลก็มีความก้าวหน้าเสมอเท่ากับสังคมอื่น

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อยังไม่มีโครงสร้างในการปกป้องพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเอง ได้อย่างเสมอภาค (equity) ดังที่เสนอในแนวคิดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ ชุมชนหาดราไวย์ก็ต้องเป็นผู้ถูกระงับจากบริษัทเอกชนที่ช่วงชิงเอาพื้นที่ตั้งบอลลูนเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม พื้นที่ฝั่งศพ และพื้นที่ขายหัตถ์ซึ่งเป็นทุนสำคัญของการดำรงชีวิตต่อไป

2. ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

ความแตกต่างความห่างไกลต่อศูนย์กลางของทรัพยากรอำนาจ ความรู้ สิทธิ การบริการ เป็นเหตุให้เกิดการกีดกันการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการดำเนินงานต่างๆ ในอดีตคุณภาพชีวิตของชาวเลต่ำกว่าคนกลุ่มอื่นเพราะชุมชนห่างไกลจากสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แต่ปัจจุบันจังหวัดภูเก็ตมีโครงสร้าง

พื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาเต็มที่ โครงสร้างที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิตินี้ในปัจจุบันคือ **โครงสร้างทางภูมิศาสตร์** แม้ชุมชนห่างไกลจากตัวเมืองไม่มาก และอยู่ติดชายหาดซึ่งเป็นแหล่งขายอาหารทะเลและร้านค้าที่มีคนพลุกพล่าน แต่ชุมชนก็ถูกปิดล้อมจากร้านค้าและกำแพงของเอกชน ซึ่งถ้าไม่บอกก็คงไม่รู้ว่หลังร้านอาหารและแผงปลามีชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่รวมกันกว่า 2,000 คน และมีบ้านเรือนอยู่ถึง 244 หลังคาเรือน

ผู้กระทำการในมิตินี้ จึงเป็นบริษัทเอกชน ที่มีความได้เปรียบทุก ๆ ด้านมากกว่า เป็นฝ่ายที่ชัดเจนให้การแก้ปัญหาและการรับรู้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทำได้ยาก เพราะนอกจากชุมชนจะถูกทำให้เป็นพื้นที่ปิดแล้ว ชาวเลเองก็ถูกคุกคามบ่อยครั้งจนยากที่จะไว้วางใจและให้ความร่วมมือหรือเผยแพร่เรื่องราวของตนเองให้กับคนอื่นหรือหน่วยงานที่ยังไม่คุ้นเคย การเปิดเผยให้คนภายนอกเห็นปัญหาจึงถูกปิดล้อมด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์และตัวบุคคล เช่น หากไม่ซักถามก็จะไม่ทราบว่า ความไม่เป็นธรรมที่ชุมชนเผชิญอยู่ก็คือ การใช้สาธารณูปโภคที่ดินทุนสูงกว่าคนอื่น เนื่องจากที่อยู่ด้านในไม่สามารถต่อท่อน้ำประปาจากการประปาและสายไฟฟ้าโดยตรงจากการไฟฟ้าในราคาปกติได้ ชาวเลในชุมชนถูกเอกชนที่อ้างสิทธิ์ในที่ดินห้ามหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาติดตั้งอุปกรณ์ด้วยเหตุผลที่ว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินส่วนบุคคล “ห้ามบุกรุก” ชาวเลจึงต้องพ่วงท่อน้ำจากเอกชนแล้วจ่ายค่าน้ำในราคาที่แพงกว่าปกติคือหน่วยละ 20 บาท และพ่วงสายไฟฟ้าชั่วคราวจากเอกชน โดยใช้เหมาจ่ายหลังละ 500-1,000 บาท (ปริดา คงแป้น, 2555) หรือหากไม่ซักถามก็จะไม่ทราบว่าชุมชนมีปัญหาถูกคุกคามด้วยการถมบ่อน้ำสาธารณะ ถูกปิดเส้นทางระบายน้ำของชุมชนจนเกิดน้ำเสียท่วมขัง ถูกสร้างกำแพงปิดกั้น

ชายหาดจนจอดเรือไม่ได้ ทั้งหมดนี้ก็เพราะความห่างไกลและการถูกปิดล้อมทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ทำให้คนทั่วไปไม่สามารถเห็นปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตาเปล่า

3. ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความแตกต่างทางสถานภาพทางสังคมของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ อันได้แก่ ความยากจน อาชีพ สถานะความเป็นพลเมือง ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางสังคมที่เป็นการบริการสาธารณะ เช่น ชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชนต้องแบกรับค่าบริการทางการแพทย์ด้วยตัวเอง โอกาสที่จะได้รับทุนสนับสนุนทางการศึกษาก็ไม่เท่ากับคนกลุ่มอื่น เมื่อถูกบุกรุกทำลายศาลบรรพบุรุษแล้วไปแจ้งความ ตำรวจไม่รับแจ้งโดยไม่ให้เหตุผลใด ๆ เมื่อประสบภัยก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่ากับคนอื่น ไม่ได้รับการบริจาคเรือประมงหลังจากถูกคลื่นสึนามิสร้างความเสียหายเหมือนกับคนอื่นที่มีการขึ้นทะเบียน โครงสร้างหลักที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิตินี้คือ **โครงสร้างความเป็นรัฐ-ชาติ** ที่บรรจุความเป็นพลเมืองเอาไว้ เนื่องจากรัฐไทยได้ผูกติดสิทธิในการบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ เอาไว้กับบัตรประชาชน ส่วนคุณภาพในการบริการก็ผูกติดเอาไว้กับชนชั้น ถ้าเป็นคนที่ยากจนและมีอาชีพที่ไม่ได้มีเกียรติ ความแตกต่างก็จะมากขึ้นไปอีก ช่วงก่อนปี พ.ศ.2550 ชาวเลที่เป็นคนตกสำรวจ ไม่มีทะเบียนราษฎร ไม่มีบัตรประชาชน ก็จะเป็นคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ ไม่มีโครงสร้างที่จะปกป้องวิถีวัฒนธรรม กระทั่งมติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน พ.ศ.2553 มีแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ที่ให้มีการจัดสวัสดิการ การออกบัตรประชาชน การให้คำแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ การให้บริการด้านการศึกษา และการให้บริการด้านอนามัย

ผู้กระทำการในมิตินี้จึงเป็นระบบราชการ ที่ทำให้ชาวเลเสียโอกาสในการพัฒนาตัวเอง เสียโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม เสียความมั่นคงในที่ดินที่อยู่อาศัย เสียความภาคภูมิใจในตัวเองเพราะ แม้ชาวเลส่วนใหญ่จะได้บัตรประชาชนแล้ว มโนทัศน์ของคนเมืองก็ยังคงเห็นว่าคนกลุ่มนี้มีสถานะทางสังคมที่ต่ำกว่า เพราะชาวเลส่วนใหญ่ยากจนกว่าคนอื่น คนที่ได้ประกอบอาชีพที่มีเกียรติในสังคมน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น คนที่เรียนจบการศึกษาขั้นสูงสุดมีจำนวนน้อย เพราะความยากจนก็ทำให้นักเรียนชาวเลจำนวนมากต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพื่อมาทำอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัว (ละเอียด กิตติยานันท์, 2529)

4. ความเหลื่อมล้ำทางความรู้

การไม่ถูกยอมรับและคุณภาพการศึกษาที่ด้อยกว่า กลายเป็นคนชายขอบที่มีอำนาจทางการเมืองที่ด้อยกว่า เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นมาจากความเหลื่อมล้ำใน 4 มิติข้างต้น เนื่องจากความรู้ไม่ใช่แค่การระดับวุฒิสึกษา แต่ความรู้หมายถึง ความเข้าใจในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง ความเข้าใจกระบวนการดำเนินคดี ความเข้าใจในการพิสูจน์หลักฐาน จุดอ่อนของการต่อสู้กับคู่ตรงข้ามในการแก้ปัญหาคความไม่มั่นคงในที่ดินจึงอยู่ที่ความเหลื่อมล้ำทางความรู้ของชาวเล

โครงสร้างที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิตินี้คือ **โครงสร้างการกระจายข้อมูลข่าวสารในอดีต** เพราะหากย้อนมองกลับไปเมื่อ 60 ปีก่อน ในสมัยที่มีการจัดรูปที่ดิน การเดินทาง การสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ จำกัดเพราะเทคโนโลยียังไม่มีความก้าวหน้า แม้ชาวเลจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ที่อยู่ใกล้กับชุมชน แต่ความเข้าใจด้านกรรมสิทธิ์ทำได้ยาก เพราะในอดีตสังคมชาวเลเป็นสังคมปิด การแลกเปลี่ยน

ข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทรัพยากรยังทำกันอยู่ แต่ในกลุ่มคนที่คุ้นเคยกัน ยังไม่มีคนที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับท้องถิ่นในเรื่องของการเมืองการปกครอง ยังไม่มีคนที่รู้หนังสือจนเข้าใจกับเอกสารต่าง ๆ การเข้าหาส่วนราชการเพื่อขอออกเอกสารแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยชาวเลเองจึงเป็นไปได้ยาก สุดท้ายเมื่อส่วนราชการประกาศให้แจ้งการครอบครองที่ดิน คนนอกก็ไปแจ้งครอบครองที่ดินและนำไปออกเอกสารสิทธิ์ทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและที่ทำประโยชน์ของชาวเล จนที่ดินเปลี่ยนมือและเกิดการฟ้องร้องขับไล่ชาวเลอย่างในปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันแม้ชาวเลจะมีการศึกษาแต่**โครงสร้างการศึกษาที่เป็นอยู่**ก็ไม่สามารถพัฒนาให้คนทั่วไปสามารถที่จะต่อสู้ทางกฎหมายในเรื่องของสิทธิชุมชนได้ด้วยตัวเองอยู่ดี ชาวเลจึงต้องเสียสุขภาพจิต เสียโอกาสและเสียเวลาไปกับการถูกดำเนินคดีต่อไป

ผู้กระทำการในมิตินี้จึงมีทั้ง ตัวคนนอกชุมชนที่เป็นผู้นำในอดีตขอออกเอกสารสิทธิ์ทับชุมชน ตัวเอกชนที่ครอบครองที่ดินในลำดับถัดมาได้หลอกให้ชาวเลลงนามด้วยหัวแม่มือในสัญญาเช่าที่ดินกับชาวเลที่ไม่รู้หนังสือ ตัวชาวเลเองที่ขาดความรู้เกี่ยวกับการดำเนินคดีในชั้นศาล เป็นจำเลยในการถูกฟ้องโดยไม่ทราบว่าเป็นตนเองถูกฟ้อง จึงไม่ได้เข้าไปต่อสู้คดี คดีดำเนินกลายเป็นคดีแดงจนศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่จำเลยออกจากพื้นที่พิพาทในที่สุด

5. ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

ศักยภาพที่แตกต่างกันของบุคคลหรือคนกลุ่มเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และการได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจ ความไม่เท่าเทียมกันของเสียงทางการเมือง ทำให้เสียงของคนบางกลุ่มดังกว่า เสียงของคนอีกกลุ่มเบากว่า และเสียงของคนบางกลุ่มไม่ได้รับการได้ยินเลย

ความเหลื่อมทางการเมืองระหว่างชาวเลกับคนกลุ่มอื่น เริ่มขึ้นตั้งแต่มีการแต่งตั้งผู้ใหญบ้านเมื่อ 60 ปีก่อน เนื่องจากชาวเลพูดจากับข้าราชการได้แต่พูดภาษาไทยได้ไม่คล่อง สิทธิและเสียงจึงถูกโอนให้คนนอกได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญบ้านไป หลังจากนั้นเมื่อมีการประกาศให้แจ้งการครองครองที่ดิน คนนอกก็ไปแจ้งครอบครองที่ดินและออกโฉนด ทับเข้าไปในที่ของชาวบ้านในชุมชน จนเกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีทางศาลเพื่อขับไล่ชาวเลในชุมชนให้ออกจากที่ดินอย่างในปัจจุบัน (นันทกา เครืออินทร์, 2551)

ในความเป็นจริงอำนาจของชาวบ้านในการใช้หลักสิทธิชุมชนเอามาแก้ปัญหายังใช้ไม่ได้ เพราะแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2540 ในมาตรา 46 จะรับรองและสนับสนุนให้ “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของตนเอง แต่ไม่เคยปรากฏชัดแจ้งว่ามีหน่วยงานใดของรัฐ กลไกรัฐ หรือผู้บริหารที่มีอำนาจการตัดสินใจระดับนโยบายของรัฐ ได้นำเอาผลการศึกษาวิจัย องค์ความรู้ และข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องสิทธิชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์แต่อย่างใด (ชลธิรา สัตยารัตนา, 2546) การเร่งรัดให้สร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยโดยยึดหลักสิทธิชุมชนจึงเคลื่อนไปได้ยาก

นับตั้งแต่ชาวเลราไวยัตินตัวขึ้นหลังสิ้นามิ ในปี พ.ศ.2553 เป็นต้นมา ชาวเลได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้ไปยื่นเอกสารร้องเรียนกับหลายหน่วยงาน ชาวเลมีข้อกังขาตลอดมาว่า ทำไมเวลาที่มีการเจรจาแก้ปัญหาที่ส่วนราชการจังหวัดทำไมถึงไม่อนุญาตให้ชาวเลเข้าร่วมในห้วงประชุม ทำไมเวลาที่จัดวงระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาถึงไม่อนุญาตให้ชาวเลเข้าห้วงประชุม ทำไมเวลาสำรวจความคิดเห็นในการแก้ปัญหาถึงไม่มี

การให้ข้อมูลทางเลือกและผลกระทบกับชาวเล ไม่มีใครทราบว่ สิทธิและเสียงของชาวเลไม่เท่ากับคนอื่น เพราะ การศึกษาไม่พอ ไม่มีตำแหน่งการทางการเมือง ไม่มีสังกัดองค์กรหรืออย่างไร ล่าสุดสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสงแบบสอบถามมาถามถึงการจัดซื้อที่ดินให้ก็ยังไม่ชัดเจนว่าได้แบบสอบถาม ไม่มีการระบุว่ที่ให้จังหวัดจัดซื้อที่ดินให้จะซื้อที่ดินตรงไหนและมีการจัดการสาธารณูปโภคไม่มีการสร้างบ้านอย่างไร

ปัจจุบันเอกชนผู้อ้างสิทธิทยอยฟ้องดำเนินคดีกับชาวเล รวมทั้งหมด 101 ราย คณะกรรมการอนุกรรมการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล กรมสอบสวนพิเศษ กรมศิลปากร ได้รวบรวมหลักฐานและพิสูจน์กระตุกจากหลุมศพบรรพบุรุษแล้วพบว่า กระตุกนั้นมีดีเอ็นเอตรงกับชาวเลราไว้อยู่ จึงได้มีการทำหนังสือถึงกรมที่ดินสั่งให้มีการเพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงดังกล่าว แต่ผ่านไป 1 ปีกว่าเรื่องยังไม่มีความคืบหน้าอะไร (ปริดา คงแป้น, 2555) ไม่มีคำตอบว่าการละเลยการปฏิบัติงานในหน้าที่ในลักษณะนี้มีสาเหตุมาจากอะไร โครงสร้างควรจะมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในนี้จึงควรจะเป็นระบบยุติธรรม

เมื่อผู้กระทำการ ฝ่ายบริษัทเอกชนที่ฟ้องชาวเลสู่กระบวนการศาล ระบบยุติธรรมจึงต้องถูกนำมาใช้เป็นกลไก ที่ผ่านมาชาวเลเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาตลอด ชาวเลถูกหลอกให้ทำสัญญาเช่าที่ดินโดยไม่เข้าใจสัญญา พยานเอกสารอย่างทะเบียนบ้าน และสูติบัตรศาลก็วินิจฉัยว่าไม่ใช่พยานหลักฐานอันน่าเชื่อถือ และมีน้ำหนักพอในการรับรองการครอบครองที่ดิน ยังไม่มีหลักฐานที่เพียงพอในการต่อสู้ครอบครองปรัภักษ์ (อคิน และคณะ, 2557)

การให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการดำเนินคดี

จึงต้องพึ่งพาสถาบันวิชาการในการทำงานเชิงรุก ช่วยรวบรวมหลักฐานเตรียมฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควรของหน่วยงานที่ควรจะเพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงที่ทับซ้อนคืนให้กับชาวเล การฟ้องคดีแพ่งกับเอกชนในการถมที่โดยไม่ได้รับอนุญาต สร้างกำแพงรูก้ำพื้นที่ชายหาดโดยไม่ได้รับอนุญาตขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนก็ให้ความช่วยเหลือเชิงรับในการสู้คดีกับเอกชนที่ฟ้องขับไล่ชาวบ้านแต่ละรายไป พร้อมกับอธิบายให้ชาวเลเข้าใจกระบวนการต่อสู้ทางศาล ยก ระดับมวลชนจากที่รู้จักแต่การสู้แบบเผชิญหน้ากับความรุนแรงมาเป็นการสู้ด้วยกระบวนการยุติธรรม

6. ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อม

การเข้าถึงทรัพยากรที่จะใช้ประโยชน์ การปกป้องคุณภาพของสิ่งแวดล้อม การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก เป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากความเหลื่อมล้ำด้านสิ่งแวดล้อม โครงสร้างหลักที่ทำให้ชาวเลได้รับผลกระทบในมิตินี้ก็คือการ **อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504** ที่ทำลายการพึ่งพาตนเอง จากการกำหนดเขตอนุรักษ์ให้สัตว์น้ำมีที่เติบโตปลอดภัยจากการทำประมงพาณิชย์ แต่การกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ซ้อนทับกับเส้นทางหากินของชาวเล ไม่ได้ช่วยอนุรักษ์หนทางดำรงชีวิตของชาวเล เพราะที่ที่มีปลาก็คือเส้นทางหากินดั้งเดิม เมื่อปลาในทะเลลดลงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การหาผลผลิตตามวิถีของชาวเลก็ถูกจำกัดลง (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, 2558)

ขณะที่ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมมาจากการคุกคามของเอกชน การแย่งชิงที่ดิน การทำกำแพงกันชายหาดที่ทำให้

ชายหาดแคบลง และทำให้การซัดของคลื่นในช่วงน้ำขึ้นมีความรุนแรงมากขึ้น หอยและสัตว์หน้าดินที่หน้าหาดก็ลดความหลากหลายลง ฤดูมรสุมก็จอดเรือไม่ได้เพราะมีกำแพงมากันหาดทรายต้องไปจอดเรือที่แหลมกาที่ห่างไกลจากชุมชน คนที่เคยหาหอยจากหน้าหาดในช่วงที่ออกเรือไม่ได้ก็ต้องออกไปหาหอยไกลขึ้น

ผู้กระทำการ ในระดับโครงสร้างที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารจึงเป็นกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ส่วนผู้กระทำการระดับชุมชนที่สร้างความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยก็คือบริษัทเอกชน ในการแก้ปัญหาทั้งสองด้านนี้ไปพร้อม ๆ กัน มีข้อเสนอว่า จัดตั้งพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษ เพื่อปกป้องชาวเลจากการแย่งชิงที่ดินและเป็นพื้นที่ผ่อนปรนสำหรับให้หากินโดยใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน

7. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ความแตกต่างระหว่างรายได้ ทรัพย์สิน ความมั่งคั่ง ต้นทุนและมาตรฐานการดำรงชีพ รวมไปถึงความไม่เท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ คือความเหลื่อมล้ำที่ทางเศรษฐกิจที่ชาวเลเผชิญอยู่ จากวัฒนธรรมที่ไม่ได้มีค่านิยมในการออมทรัพย์ ต้นทุนในการดำรงชีวิตที่ต้องจ่ายค่าสาธารณูปโภคแพงกว่าคนอื่น เมื่อหาปลาได้แล้วไปขายปลากับผู้รับซื้อ ที่ถูกผูกขาด ผู้รับซื้อก็อ้างว่าชาวเลหาปลาง่ายกว่าคนอื่น ขายปลาก็ถูกกดราคา เมื่อผู้ปกครองไม่มีเงินพอที่จะส่งลูกให้เรียนจบการศึกษาชั้นสูงสุด เด็กรุ่นใหม่ที่จบการศึกษาภาคบังคับก็ต้องกลับมาประกอบอาชีพที่ไม่ต่างจากผู้ปกครอง ระดับการศึกษาที่สูงก็ทำให้การประกอบอาชีพมีทางเลือกไม่มาก วัฏจักรนี้ทำให้ชาวเลมีบทบาทและมีมูลค่าผลิตในตลาดของมีนน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น กลายเป็นคนที่มีเสียงแต่เอียงได้เบากว่าคนอื่น

โครงสร้างที่ส่งอิทธิพลในมิตินี้จึงอยู่ที่**ระบบเศรษฐกิจ** ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีกลไกคือการแข่งขันและการครอบครอง ชาวเลเป็นผู้เสียเปรียบในโครงสร้างนี้ เนื่องจากวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขาคือ การหากินหาอยู่ ชาวเลไม่ได้ต้องการมีวิถีชีวิตในระบบของการแข่งขัน วัฒนธรรมของชาวเล ไม่มีการสะสม ไม่มีการครอบครองและไม่มีการอ้างกรรมสิทธิ์ ภาวะที่เป็นอยู่คือการจำยอมต่อระบบที่ตัวเองไม่สามารถเป็นผู้กำหนดกติกา ผู้กระทำการที่ทำให้ชาวเลต้องเผชิญกับสภาวะนี้ก็คือ กระแสโลกาภิวัตน์ ที่ผลักดันให้ทุกคนต้องกดขี่คนอื่นและไขว่คว้าผลประโยชน์สูงสุดให้ตัวเอง

การปกป้องและการตอบโต้

“ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นเพียงปลายยอดของภูเขาน้ำแข็ง” เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสรุปเนื้อหาจากหัวข้อก่อนหน้า หากพิจารณาโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำโดยใช้ภาพเส้นทางอิทธิพลของความเหลื่อมล้ำซ้อนทับกับภาพของภูเขาน้ำแข็ง ดังภาพที่ 6 ก็จะเห็นได้ว่า ท่ามกลางความขัดแย้งและความยากจนของชุมชนหาดราไวย์ สิ่งที่ปรากฏพื้นผิวน้ำคือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถวัดความแตกต่างของต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย หรือมูลค่าที่เกิดขึ้นจากการผลิตของชุมชน เราสามารถเห็นความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อม จากการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรภายใต้นโยบายการอนุรักษ์ และการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อกีดตันชาวเลให้ออกจากพื้นที่พิพาท ข้อเสนอหลักของการลดความเหลื่อมล้ำทางนโยบายตามแนวทางในความเหลื่อมล้ำแนวราบของฟรานเชส (2555) ก็พบว่าคือ การเปลี่ยนภูมิทัศน์ของภูเขาน้ำแข็ง ต้องทำด้วยการละลายรากเหง้าของปัญหาจน

อยู่ได้น้ำ อันได้แก่ การลดความเหลื่อมล้ำทางตรงจากการปกป้องทางวัฒนธรรมและการปกป้องเชิงพื้นที่ ให้เกิดภูมิศาสตร์ที่ราบเรียบกว่าเดิม เพื่อเปิดช่องทางให้ชาวเลสามารถจัดการตัวเองด้วยแนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการลดความเหลื่อมล้ำแนวผสมผสานด้วยการเปิดโอกาสให้ชาวเลเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง และความเหลื่อมล้ำทางความรู้ให้ตัวเอง เพื่อที่จะตอบโต้กับโลกาภิวัตน์ของการแข่งขันให้ได้

ภาพที่ 6 ภูเขาน้ำแข็งความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติของชุมชน
หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต
(ภาพประกอบจากผู้เขียน)

1. การปกป้อง

“แนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม” เป็นการปกป้องทางสังคม (Social Protection) ด้วยนโยบายระยะยาว คือ การทำงานร่วมกันของหน่วยงานรัฐหลายฝ่ายในการจัดสรรพื้นที่พิเศษ

ในการดำเนินชีวิตตามวิถีของชนเผ่า ให้มีการตรวจสอบสิทธิและคุ้มครองสิทธิโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน ไม่ใช่พิจารณาแค่ “เอกสารสิทธิ” อย่างเดียว โดยเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมนี้จะครอบคลุมถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่ทางจิตวิญญาณ เป็นพื้นที่ของการเคารพธรรมชาติและเคารพในสิทธิของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นการลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม จากการมอบอำนาจในการจัดการตนเองแก่ชนเผ่าสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญา สร้างความเท่าเทียมทางสังคมโดยการมีส่วนร่วมจากชนเผ่า (สถาบันวิจัยสังคมและคณะ, 2559)

โดยสถาบันวิจัยสังคมและคณะ (2559) เห็นว่า “แนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม” เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการเรื่องสิทธิชุมชนพื้นเมืองที่ประเทศไทยได้รับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของชุมชนพื้นเมือง” ที่ United Nations Declaration on the Rights of Indigenous People (UNDRIP) ประกาศไว้ในปี ค.ศ. 2007 ว่า ชุมชนพื้นเมืองสามารถมีสิทธิที่สำคัญๆ ได้แก่ สิทธิในที่ดิน เขตแดน และทรัพยากร สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการมีฉันทามติโดยอิสระล่วงหน้า และการรับรู้แจ้งข้อมูลต่างๆ สิทธิในการพัฒนา สิทธิในเขตวัฒนธรรมและสิทธิในการเข้าถึงข้อสนเทศ ซึ่งปฏิญญานี้มีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิของชาวเลในแถบอันดามันอยู่ 2 มาตราคือ

มาตรา 25 ชนเผ่าพื้นเมือง มีสิทธิธำรงรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านจิตวิญญาณที่มีลักษณะเฉพาะกับที่ดิน เขตแดน น้ำ ชายฝั่งทะเล และทรัพยากรอื่นๆ ที่พวกเขาเป็นเจ้าของตามประเพณีหรือเคยครอบครองหรือใช้ประโยชน์และดำรงความรับผิดชอบของตนในการส่งเสริมสิ่งเหล่านี้สู่คน

รุ่นต่อไป

มาตรา 26

1) ชนเผ่าพื้นเมือง มีสิทธิในที่ดิน เขตแดน และทรัพยากร ซึ่งพวกเขาครอบครองและเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือเคยได้รับมาก่อน

2) ชนเผ่าพื้นเมือง มีสิทธิเป็นเจ้าของ ใช้ พัฒนา และควบคุมที่ดิน เขตแดน และทรัพยากรที่พวกเขาครอบครองอยู่ ด้วยเหตุผลของการเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือการประกอบอาชีพ หรือการใช้ตามประเพณีรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งที่ชนเผ่าพื้นเมืองได้รับมาด้วยวิธีอื่น

3) รัฐจักต้องให้การยอมรับและคุ้มครองในทางกฎหมาย ต่อที่ดิน เขตแดน และทรัพยากรเหล่านี้ การยอมรับดังกล่าวนั้น จักต้องกระทำโดยการให้ความเคารพต่อจารีตประเพณี และระบบถือครองที่ดินของชนเผ่าพื้นเมืองที่เกี่ยวข้อง

2. การตอบโต้

“ความไม่เป็นธรรมมีต้นตอมาจากความเหลื่อมล้ำ” การให้ความเป็นธรรมโดยใช้กระบวนการทางศาลจึงต้องใช้แนวคิด นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) ที่มองบทบาทหน้าที่ มากกว่าที่จะสนใจกฎหมายในแง่ที่เป็นเนื้อหาสาระ กฎหมายไม่ควรเป็นเพียงเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือชนชั้น กฎหมายควรเป็นเครื่องมือทางสังคมที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เป็นธรรมของสังคม ในความเป็นจริงผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวมของมนุษย์มักเหลื่อมล้ำกันอยู่เสมอ รอสโค พาวนด์ หนึ่งในนักกฎหมายในสายนี้เห็นว่า การจัดระบบผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้สมดุล จะต้องพิจารณาผลประโยชน์ทั้งสามประเภทนี้ในความ

สำคัญระดับเดียวกัน แล้วเอามาแคนประโยชน์กัน โดยจะต้องให้ความขัดแย้งในสังคมเกิดขึ้นน้อยที่สุด แบบเดียวการทำวิศวกรรม(สังคม) โดยพาวนด์เสนอว่า การพิจารณาความนั้นต้องพิจารณาผลประโยชน์ 3 ส่วนด้วยกันคือ ผลประโยชน์ของปัจเจกชน ผลประโยชน์ของมหาชน และผลประโยชน์ของสังคม ผลประโยชน์ทั้งสามประเภทนี้ต้องให้ความสำคัญเอามาแคนประโยชน์กันในระดับเดียวกัน (จรัญ โฆษณานันท์, 2538)

ฉะนั้นเพื่อตอบคำถามว่า ศาลที่คาดหวังว่าจะแก้ไขปัญหานี้ได้ควรเป็นศาลแบบใด คำตอบก็คือ ศาลที่ผู้พิพากษาคัดสินใจโดยใช้แนวคตินิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา จัดการผลประโยชน์ให้ทุกฝ่ายได้อย่างเป็นธรรม คือ ชาวเลก็ได้รับความเป็นธรรม บริษัทเอกชนก็ได้รับความเป็นธรรม ให้ความสำคัญกับการพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อย่างภาพถ่ายทางอากาศในอดีต ผลการพิสูจน์ดีเอ็นเอจากโครงกระดูกบรรพบุรุษ เท่า ๆ กับการพิจารณาหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) โดยมองผลประโยชน์ของมหาชนและผลประโยชน์ของสังคมเช่นเดียวกันด้วย ขณะที่นักกฎหมายที่เข้ามาช่วยให้คำปรึกษาและสร้างความเข้าใจด้านกระบวนการศาลกับชาวเล ก็จะต้องทำงานเชิงรุกในการคืนสิทธิการครอบครองที่ดินของชุมชน การบุกรุกทางน้ำสาธารณะประโยชน์ที่ทำให้ชุมชนถูกน้ำท่วมขัง พ้องคดีก่อสร้างกำแพงคอนกรีตกั้นคลื่นรูก้าพื้นที่ชายหาดที่ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถจอดเรือและจัดการอุปกรณ์ทำประมง การฟ้องคดีอาญาจากการข่มขู่และการทำร้ายร่างกายชาวบ้าน และทำงานเชิงรับในการสู้คดีที่ฝ่ายตรงข้ามฟ้องกำลังขับไล่ ส่วนรายที่ถูกศาลพิพากษาให้รื้อถอน ย้ายออกไปจากที่ดินแล้วก็ต้องแก้ไขปัญหาด้วยการทำเรื่องขอให้มีการชะลอการรื้อถอนออกไป

บทวิเคราะห์

หากถามว่าความเหลื่อมล้ำควรถูกวิเคราะห์อะไร ผู้เขียนคิดว่า “ความเหลื่อมล้ำควรจะถูกวิเคราะห์วิธีลดความรุนแรง” เพราะว่า “ความเหลื่อมล้ำสามารถนำไปสู่ความขัดแย้ง และความขัดแย้งก็สามารถนำไปสู่การใช้ความรุนแรง” ฉะนั้นหากต้องการยับยั้งมิให้สังคมไปถึงจุดที่เลวร้ายที่สุดก็คือการใช้ความรุนแรง ก็ต้องวิเคราะห์ปัจจัยของความขัดแย้งที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงได้

สำหรับปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและปัญหาความยากจนของชุมชนหาดราไวย์ ความเหลื่อมล้ำของกรณีศึกษานี้มีปัญหาเชิงโครงสร้างคือ โครงสร้างวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ความเป็นรัฐ-ชาติ การกระจายข้อมูลข่าวสาร การศึกษา ระบบยุติธรรม การจัดการทรัพยากร และระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม (Inequality) เป็นไปตามทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Theory) ของ John J. Macionis (1993) ที่วางสมมุติฐานไว้ว่า สังคมคือระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ความไม่เสมอภาคเกิดขึ้นและคงอยู่ เพราะสังคมมีการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Class Struggle) มีผลประโยชน์ส่วนตัว (Self-Interests) มีการครอบงำของกลุ่มสังคมบางกลุ่ม (Domination of Some Social Groups) เนื่องจากความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสิ่งที่จะนำสังคมไปสู่การเปลี่ยนแปลง การยับยั้งความขัดแย้งเชิงโครงสร้างก็ต้องแก้ไขโครงสร้างโดยสร้างพื้นที่ของความเท่าเทียมคือ “เขตคุ้มครองวัฒนธรรม” ให้เกิดพื้นที่ของการจัดสรรผลประโยชน์โดยไม่เกิดการเสียเปรียบ เป็นพื้นที่ของการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม เป็นพื้นที่ดำรงอยู่ของวัฒนธรรมย่อย ที่อยู่ร่วมได้กับความทันสมัยและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์

ส่วนการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่ ผู้เขียนขอใช้ทฤษฎีความขัดแย้งของ Ralf Dahrendorf (1968) ที่มองว่า ความขัดแย้งมีลักษณะสอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกสังคมจึงเกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ความขัดแย้งเกิดได้จากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิอำนาจ ทำให้สังคมเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ เพราะต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง แต่ละฝ่ายจึงพยายามรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนไว้ ระดับของความรุนแรงจะมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำกลุ่มอื่น

ภาพที่ 7 ภาพการปะทะกันของชายฉกรรจ์จากบริษัทเอกชน
กับชาวเลในวันที่ 27 มกราคม 2559
(ภาพประกอบจาก Facebook : ชาวเล ราไวย์)

การประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำกลุ่มอื่น จึงเป็นตัวกำหนดระดับความขัดแย้งที่ดำเนินอยู่ ฉะนั้นหากต้องการลดความขัดแย้งระหว่างผู้กระทำการ ต้องมีใครสักคนหนึ่งที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยกลุ่มครอบงำ (Dominate Agency) ซึ่งเป็นฝ่าย

ได้เปรียบ ลดการเอาเปรียบและกระจายผลประโยชน์แก่คนกลุ่มอื่น เพื่อยับยั้งไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามไปสู่ความรุนแรง เมื่อกลับมามองเหตุการณ์ระดับพื้นที่ของความขัดแย้งในที่นำไปสู่ความรุนแรงระหว่างบริษัทกับชาวเลในปี พ.ศ.2559 หากนำแนวทางวิชาการวิธีของ Ralf Dahrendorf (1968) ในการวิเคราะห์ปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชุมชนในหัวข้อ 1.3 จะพบว่า ความขัดแย้งมีโอกาสเกิดได้ หากสมาชิกของกลุ่มขัดแย้งรู้แน่ว่าผลประโยชน์ของตนคืออะไร และสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อมุ่งผลประโยชน์นั้น เช่น ชาวเลทราบว่าหากบริษัทเอกชนถมคลองสาธารณะ นำหินมาปิดกั้นเส้นทางบนชายหาดอีกเขาจะต้องสูญเสียที่ดินที่ใช้ในการหากินและพื้นที่ประกอบพิธีกรรมไป พวกเขาจึงต้องรวมตัวขัดขวางไม่ให้คู่อริตรงข้ามปิดกั้นเส้นทางที่ชาวเลจะต้องเสียประโยชน์ไปอีก

- ความขัดแย้งจะเข้มข้น หากเงื่อนไขทางเทคนิค (เช่น มีรถบรรทุกและเครื่องจักรอำนวยความสะดวกในการปิดกั้นพื้นที่) เงื่อนไขทางการเมือง (เช่น กฎหมายเปิดช่องไว้บ้างหรือผู้มีอำนาจบางคนสนับสนุน) และเงื่อนไขทางสังคม (เช่น มีคนร่วมชุมนุมมากพอที่จะเกิดการแตกหัก)

- ความขัดแย้งจะรุนแรง หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งการรวมกลุ่มคนด้านเทคนิค ด้านการเมืองและด้านสังคมไม่อำนาจหรืออำนาจให้ทำได้น้อยกว่า

- ความขัดแย้งจะมีความเข้มข้น หากการสลับเปลี่ยนโยกย้ายบุคคลไปมาระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจกับกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจเป็นไปได้โดยยาก กล่าวคือ กรณีของชุมชนหาดราไวย์ผู้ที่เสียประโยชน์อย่างชาวเลไม่มีโอกาสที่จะย้ายข้างไปเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการครอบครองที่ดินได้ ความขัดแย้งจึงยิ่งเข้มข้นขึ้น

- ความขัดแย้งจะมีเข้มข้น หากการกระจายสิทธิอำนาจ และผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ เมื่อราคาที่ดินแพงขึ้น ผลประโยชน์มากขึ้น แรงผลักดันให้คู่ตรงข้ามต้องขับไล่ชาวเลก็ยิ่งมากขึ้นตามไปด้วย

- ความขัดแย้งจะรุนแรง หากเสียประโยชน์ในการแบ่งผลประโยชน์ สืบเนื่องจากการเปลี่ยนเกณฑ์ จากเกณฑ์ตายตัวไปเป็นเกณฑ์เชิงเปรียบเทียบ เช่น จากเดิมที่แคมี กับไม่มีเอกสารการครอบครองแต่ชาวบ้านก็ยังใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ กลายเป็นไม่มีเอกสารการครอบครองและยังต้องถูกฟ้องขับไล่ ต้องจ่ายค่าสาธารณูปโภคด้านต่าง ๆ สูงกว่าคนอื่น

- ความขัดแย้งจะรุนแรง ถ้ากลุ่มขัดแย้งไม่สามารถจะสร้างข้อตกลงควบคุมความขัดแย้งระหว่างกันขึ้นมาได้ เหมือนอย่างกรณีรายไวยี่ที่มีผู้อ้างว่าครอบครองเอกสารสิทธิไม่เคยลงมาร่วมเจรจาจริง ๆ

- ความคิดขัดแย้งที่รุนแรงจะก่อให้เกิดอัตราการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดระเบียบใหม่ในองค์การสังคมที่เกิดการขัดแย้งนั้นอย่างสูง

- ความขัดแย้งที่เข้มข้น จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดองค์กรใหม่ขึ้นภายใต้องค์กรสังคมแห่งการขัดแย้งนั้น

อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำที่สูงไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความขัดแย้งเสมอไป การสะสมความไม่ชอบธรรมในหลาย ๆ มิติต่างหากที่จะนำไปสู่ความรุนแรง สิ่งที่ผลักดันให้ความขัดแย้งลุกลามไปสู่การใช้ความรุนแรงมาได้มาจาก ทศนคติของคนแต่ละฝ่าย การรวมตัวของผู้ขัดแย้งแต่ละฝ่าย ความสามารถของสังคมในการปกป้องและจัดการความขัดแย้งหรือความสามารถของ

ฝ่ายปกครองในการปิดกั้นความรุนแรงมิให้เกิดขึ้น

ในทางตรงข้ามเมื่อปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่ความรุนแรงได้ ปัจจัยเหล่านี้ก็สามารถลดความรุนแรงด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง จากเหตุการณ์ของชุมชนหาดราไวย์วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2559 ที่มีการปะทะกันอย่างรุนแรง ภาพของชาวเลถูกคนของบริษัท เอกชนทำร้ายร่างกายบาดเจ็บเข้าโรงพยาบาล ถูกฉวยซ้ำผ่านทาง สื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์ออกไป มีการสร้างกระแส สังคมหันมาใส่ใจด้วยคำว่า “ปกป้องชาวเล” สร้างทัศนคติให้คน ภายนอกมองเห็นการกดขี่คนชายขอบ การสร้างกระแสสังคม แสดงให้เห็นว่าการถูกกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียวของชาวเลว่าเป็น สิ่งที่ไม่ชอบธรรม เป็นสิ่งที่ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้า มาร่วมกันจัดการความขัดแย้ง

หลังจากนั้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 หน่วยงาน ภาครัฐอย่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดำรวจภูเกิด กรมสอบสวนคดีพิเศษ จัดประชุมชี้แจงข้อมูลเรื่องข้อพิพาทที่ดิน หาดราไวย์ และพบความผิดปกติในการออกเอกสารสิทธิ์ เป็นกระ บวนหนึ่งที่ลดความขัดแย้งระหว่างผู้กระทำการพยายามดึงให้ กลุ่มครอบงำซึ่งเป็นฝ่ายได้เปรียบ ลดการเอาเปรียบและกระจาย ผลประโยชน์แก่คนกลุ่มอื่น

วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2559 เมื่อฝ่ายบริษัทเอกชนให้คน งานเข้ามาปักหลักปรับสภาพที่ดินในพื้นที่ขัดแย้ง ทหารและตำรวจ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงก็เข้ามารักษาความสงบเพื่อ ป้องกันการปะทะกันไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามไปสู่การใช้ความรุนแรง

ล่าสุดวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2560 ศาลจังหวัดภูเก็ต ได้ มีคำพิพากษายกฟ้องคดีขับไล่ชาวเลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัด ภูเก็ต 7 ราย โดยศาลได้วินิจฉัยว่า ชาวเลราไวย์คือผู้มีสิทธิใน

ที่ดิน และการออกโฉนดดังกล่าวเป็นการออกไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงพิพากษายกฟ้อง ทำให้ชาวเลได้รับความเป็นธรรมจากศาลชั้นต้นและรู้สึกว่าจะสามารถมีชีวิตที่มีความหวังมากขึ้น โดยชาวเลเริ่มมั่นใจว่าหากมีหลักฐานเพียงพอก็ไม่จำเป็นต้องกลัวอะไร แต่ชาวเลก็ยังเชื่อว่า ฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นนายทุนจะต้องมีการยื่นอุทธรณ์พยายามเอาชนะชาวบ้านให้ได้ และแม้จะได้รับความเป็นธรรมจากศาลชั้นต้นแล้วก็ตาม และชาวเลอีกหลายรายที่ต้องต่อสู้กับคดีพิพาทที่ดินในตำบลราไวย์ในที่ดินแปลงเดียวกัน ศาลอยู่ระหว่างนัดสืบพยาน รวมถึงนายทุนอีกรายที่ไม่ใช่นายทุนคนเดียวกันอีกเป็น 100 คดีที่อยู่ในระหว่างกระบวนการต่อสู้ (สำนักข่าวชายขอบ, 2560)

ผู้เขียนจึงเชื่อว่า หากต้องการจะลดความรุนแรงเชิงพื้นที่ต่อไปในระยะยาว ผู้ที่เป็นกลุ่มครอบงำ (Dominate agency) ซึ่งเป็นฝ่ายได้เปรียบ จะต้องลดการเอาเปรียบและกระจายผลประโยชน์แก่คนกลุ่มอื่น เพื่อยับยั้งไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามไปสู่ความรุนแรง ขณะที่ฝ่ายความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรมก็ต้องค่อย ๆ แก้ปัญหาความไม่ชอบธรรมในหลาย ๆ มิติที่สะสมอยู่จากความเหลื่อมล้ำที่ผ่านมา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ชาวเลเป็นกลุ่มชนเผ่าในแถบชายฝั่งอันดามันที่มีรูปแบบสังคมตามแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นแบบหาอยู่หากิน ชาวเลมีการหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนว่าเคยอยู่อาศัยบนผืนดินแห่งนี้มาแล้วกว่า 7 รุ่น แต่กรรมสิทธิ์ที่ดินในการอยู่อาศัยทำมาหากินและประกอบพิธีกรรมกลับถูกอ้างสิทธิ์ด้วยเอกสารการครอบครองที่ดินจากคู่ตรงข้ามที่เป็นเอกชน ความไม่มั่นคงด้าน

ที่อยู่อาศัยและการทำมาหากินทำให้วิถีชีวิตของชาวเลมีความเปราะบางมากขึ้นเรื่อย ๆ ความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวเลมียากแ้งมาจากความเหลื่อมล้ำ คือ “ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่” ด้วยความที่ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยซึ่งมีภาษาที่แตกต่าง มีการดำเนินชีวิตที่ใช้เทคโนโลยีน้อยกว่า ดำรงอยู่ในพื้นที่ที่มีความห่างไกลจากการพัฒนา มากกว่า ช้ำยังเสียโอกาสมานานเพราะถูกเลือกปฏิบัติมาตลอด ด้วยสังคมที่มองว่าชาวเลคือชนชั้นที่ต่ำกว่า แม้แต่สิทธิในการเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานแต่ละด้านก็ยังเพิ่งจะได้มา หลังจากมีการอนุมัติให้ออกบัตรประชาชนในกลุ่มผู้สำรวจตกหล่นแก่ชาวเล

“ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเมืองและความรู้” จึงเกิดขึ้นตามมา และความเหลื่อมล้ำทั้ง 3 ด้านนี้ก็ส่งผลให้ชาวเลต้องเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อม เมื่อนโยบายในการสร้างพื้นที่อนุรักษ์ที่สร้างพื้นที่ทับซ้อน ได้กีดกันการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลเพราะไม่มีอำนาจต่อการรองกับการหากินตามวิถีดั้งเดิมเหมือนในอดีต หน้าซ้ำกระแสนของเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่เน้นการแข่งขันและสะสมทุนกัน ก็ยิ่งกดดันให้ชาวเลซึ่งไม่มีอำนาจและทักษะในการต่อรองก็ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการแย่งชิงที่ดินและการขายผลิตผลสู่ตลาด เนื่องจากวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขาคือ การหากินหาอยู่ ชาวเลยืนยันว่าวิถีชีวิตของพวกเขาไม่ใช่ระบบของการแข่งขัน วัฒนธรรมของชาวเลไม่มีการสะสม ไม่มีการครอบครองและไม่มีการอ้างกรรมสิทธิ์ โลกาวัดันที่สร้างเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่กดดันให้พวกเขาต้องจำยอมต่อระบบที่ตัวเองไม่สามารถกำหนดกติกา

ฉะนั้นชาวเลจะรักษาวิถีชีวิตของตัวเองให้อยู่รอดได้อย่างไรในกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนรู้ ต่อสู้และการปรับตัวใน

ระดับชุมชนเพียงด้านเดียวไม่น่าจะพอ การสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากภายนอกด้วยการสร้างเขตพื้นที่พิเศษที่เรียกว่า “เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม” ที่สร้างพื้นที่ผ่อนปรนในการอยู่รอดตามภูมิปัญญาเดิมในการดำรงชีวิต สร้างพื้นที่ปลอดภัยจากการคุกคามของการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่แย่งชิงกรรมสิทธิ์ที่ดินจากผู้อยู่อาศัยเอาไปแปรรูปเป็นกำไรของธุรกิจ งานวิจัยที่ควรจะทำต่อไปในอนาคตแบบจึงควรสนใจข้อกำหนดและบทเรียนของการสร้างเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมในประเทศต่างๆ ว่าโอกาสและผลกระทบจากประสบการณ์ของแต่ละประเทศเป็นอย่างไร การผลักดันเรื่องนี้สู่โครงสร้างหลักมีกระบวนการอย่างไรและเมื่อมีการจัดตั้งพื้นที่พิเศษเรียบร้อยแล้ว แต่ละที่มีสภาพความเป็นอยู่และการเผชิญกับปัญหาที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลงอย่างไรบ้าง เพราะนำบทเรียนต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาให้การคุ้มครองกลุ่มคนที่สมควรจะได้รับการปกป้องเป็นพิเศษต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2557). **อธิบดี DSI ลงพื้นที่จังหวัดภูเก็ตตรวจ
สอบการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
สิรินาถ และพบชาวเลรายไวย์ คั้นกระดูกบรรพบุรุษที่เป็นพยาน
หลักฐานในการพิสูจน์สิทธิที่ดิน**. จาก [https://dsi.go.th/
view?tid=T0000354](https://dsi.go.th/view?tid=T0000354).
- จรัญ โฆษณานันท์. (2538). **นิติปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ชลธิรา ลัตยาวัฒนา. (2546). **รัฐชุมชน และนโยบายการจัดการทรัพยากร.
อำนาจที่ กาญจนพันธ์: บรรณาธิการ. พลวัตรของชุมชน, น. 34.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย**.
- ธนา วสวนนท์. (2522). **แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อย
ในจังหวัดภาคใต้: กรณีศึกษาเรื่องของชาวเลในจังหวัดภูเก็ต
และพังงา**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- นันทกา เครืออินทร์. (2551). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติระดับชุมชน: การพัฒนาที่มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศทางทะเลของชาวอุรักลาไวย์
จังหวัดภูเก็ต, ชุดประเด็นชุมชนและการจัดการทรัพยากร.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย**.
- ปรีดา คงแป้น. (2555). **หนังสือวิถีชีวิตชาวเล**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
ชุมชนไท.
- พรานเชส สจ๊วรัตน์. (2555). **ความเหลื่อมล้ำแนวราบ ต้นกำเนิดความ
รุนแรง**. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ละเอียด กิตติยานันท์. (2529). **สภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่
เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเล.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)**.

- ศิรินันต์ สุวรรณโมลี. (2558). ชาวเลในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ เพื่อการอยู่รอดของชุมชนและวิถีวัฒนธรรม. **วารสารวิจัยสังคม**, 38(1), 109 -136.
- สถาบันวิจัยสังคม. (2559). **การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณด้านข้างชุมชนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต**. หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยสังคม และคณะ. (2559). **เอกสารประกอบงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ปีที่ 7 “พัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล สู่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”**, 19-20 พฤศจิกายน 2559. หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิชุมชนไท มูลนิธิเพื่อนชนเผ่า และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สำนักข่าวชายขอบ. (2560). **ชาวเลราไวย์ยื่นมือออก ศาลยกฟ้องคดีเอกชนไล่ที่ เชื้ออยู่มาเก่าก่อน แต่ยังต้องสู้ต่อคดีทกข์อุทธรณ์**. จาก <http://transbordernews.in.th/home/?p=15979>.
- อดิน รพีพัฒน์ และคณะ. (2557). **รายงานวิจัยกระบวนการยุติธรรมคลายปม “คดีที่ดินคนจน”**. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.
- ISSC, IDS and UNESCO. (2016). **World Social Science Report 2016. Challenging Inequalities: Pathways to a Just World**. UNESCO Publishing, Paris. p22.
- John J Macionis. (1993). **Society: The Basics**. New York: Prentice Hall.
- Joseph S. Nye. (2004). **Soft Power: The Means to Success in World Politics**. New York: PublicAffairs.
- Ralf Dahrendorf. (1968). **Essays in the theory of society**. California. Stanford University Press Stanford.